

TOPLUMSAL KURUMLAR**TOPLUMSAL KURUMLAR VE İŞLEVLERİ****Toplumsal Kurum Kavramı**

Toplumsal kurum; bir toplumda örgütlenmiş, göreceli bir bütün oluşturan, düşünceler, davranışlar, değerler, normlar ve maddi öğeler (binalar, mallar vb.) toplamından oluşur. Örneğin aile kurumu, siyaset kurumu gibi.

Toplumsal kurum, toplumun temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla ortaya çıkmış, süreklilik kazanmış sosyal norm, rol ve ilişki ağıdır.

Toplumsal kurumlar, insanlar arası ilişkiler sonucu ortaya çıkan toplumsal bir olgudur ve bütün toplumların, kendilerine özgü yapılarına göre biçimlenir.

Toplumsal Kurumların Özellikleri

Her kurumun belirli bir amacı vardır. Her kurum insanların toplumsal gereksinimlerini karşılamak amacıyla doğmuştur. Örneğin aile kurumunun amacı neslin devamını sağlamak, siyaset kurumunun amacı ise toplumsal düzeni sağlamaktır. Din kurumu inanma ihtiyacını, siyaset kurumu toplulukların yönetilmesini sağlar.

Her kurum kendine özgü değerleri ve normlarıyla bireye baskı yapar. Kurumda üyeler arası yinelenen davranışlar zamanla belli kurallara dönüşür. Böylece bireyin nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda ona baskı yapar. Kurum, üyelerinin bu kurallara uygun davranması ölçüsünde varlığını sürdürür.

Kurumlardan birindeki değişme diğerlerini de etkiler. Örneğin siyaset kurumunda yaşanan değişimler, diğer toplumsal kurumlarda da değişmelere neden olacaktır.

Toplumsal kurumlar oldukça uzun bir sürekliliğe sahiptir. Toplumsal kurumlar bireylerin ve değerlerin ömründen daha uzun süre devam eder.

Toplumsal kurumların kendine özgü yapı ve işlevleri vardır. Her kurum işlevini yerine getirebilmek için üyeleri arasında iş bölümü yapar. Üyeler, kendilerine verilen görevleri yerine getirerek kurumun toplumsal işlevlerini de gerçekleştirmiş olurlar.

Kurumlar toplumda zamanla biçim ve işlev değişikliğine uğrayabilir. Yeni ihtiyaçlar zamanla yeni kurumları ortaya çıkarır. İşlevini yitiren bir kurum zamanla ortadan kalkar.

Kurumların değişme hızları aynı değildir. Bazıları çok yavaş değişirken bazıları da çok hızlı değişir.

AİLE**Toplumsal Hayatta Aile**

Genel bir tanımla **aile**; gerçek ya da varsayımlı kan bağıyla bağlı, karşılıklı hak ve ödevlere sahip kişilerden oluşan birincil grup olarak betimlenebilir.

Her toplumun sürekliliği için aile, vazgeçilmez bir unsurdur. Aile sosyal kurumların bütünleşmesinde temel rol oynamaktadır. Aile, üyelerinin en uyumlu olduğu toplumsal gruptur. Konuşulan dilin, gelenek ve göreneklerin, kültürün öğrenilmesinde yani bireyin sosyal hayata uyum sağlamasında ailenin önemi büyüktür.

Ailenin Özellikleri

- ✓ Aile farklı yapılarda olsa da her toplumda bulunur. Bu yönüyle evrenseldir.
- ✓ Aile hemen hemen her toplumda benzer görevleri yerine getirmektedir. Neslin devamını sağlama, sosyalleştirme vb.
- ✓ Aile içten, sıcak ve güven verici ilişkilerin kurulduğu birincil sosyal gruptur.
- ✓ Aile üyeleri arasında statü ve rol dağılımı vardır. Bu statü ve roller bireye sorumluluklar yükler.
- ✓ Aile içinde karşılıklı saygı, sevgi, dayanışma, bağlılık ve iş bölümü esastır.
- ✓ Aile kültürel bir kurum olduğu için zamanla değişikliğe uğrar.
- ✓ Aile duygusal bir temele dayanır.
- ✓ Aile sosyal ve hukuki bağlarla bağlıdır.

Ailenin İşlevleri

Ailenin toplumlara göre ve aynı toplumda zamanla değişikliğe uğramakla birlikte bazı temel işlevleri vardır.

Biyolojik İşlev

İnsan soyunun devamını sağlama anne-baba-çocuk ilişkisini ifade edebilecek bir ilgi bağına gereklidir. Çünkü insanın yetiştirilmesi ancak bir ailede mümkündür.

Psikolojik İşlev

Aile bireyin yalnızlığını gideren, moral savunmasını sağlayan bir birliktir. Bireyin en önemli ihtiyaçları barınma, beslenme kadar sevgi, şefkat ve anlayıştır. Sevgiyle büyümek ancak aile içinde gerçekleşir. İnsanlar sosyal hayat alanında yaşadığı sıkıntıları, üzüntüleri, acıları, ailesiyle paylaşarak moral düzeyini yüksek tutabilmekte, yaşam enerjisi kazanabilmektedir.

Ekonomik İşlev

Önceleri üreten ve tüketen bir kurum olan aile, günümüzde daha çok tüketim yapılan bir kurum hâline gelmiştir. Aile malların ve mülkiyetin aktarılmasında önemli bir role sahiptir.

Dinî İşlev

Toplumsal değerlerin ilk aktarıldığı yer ailedir. Bir toplumda hâkim olan dini değerler, ilk olarak ailede öğrenilir. Ailenin dinî yaşantıları ile üyelerine örnek olması önem arz etmektedir.

Eğitim İşlevi

Çocuğun ilk eğitimini aldığı yer ailesidir. Aile, toplumsal kurallarla karşılaşılacak ilk yerdir. Aile içindeki ilişkilerle davranışlar çocuk tarafından öğrenilmektedir. Çocuk aldığı ilk bilgileri yaşantısına aktarmakta, onları özümseyerek sosyal ilişkilerinde rehber olarak kullanmaktadır.

Aile Türleri

Aile türleri ikiye ayrılır. Bunlar otoriteye göre kurulan aile ve üye sayısına göre ailedir.

Otoriteye Göre Kurulan Aile

Aile, anne ve baba otoritesine göre ikiye ayrılmaktadır.

Anaerkil Aile

Toprağa yerleşme ile birlikte ortaya çıkmıştır. Erkekler avcılıkla uğraşırken kadınlar evde çocukların bakımı, korunması, beslenmesi, bitki yetiştirilmesi gibi işlerle uğraşıyorlardı. Kadının üretim faaliyetinde etkin bir yere sahip olması, onun aile ve toplum içindeki statüsünün yüksek olmasını sağlamıştır. Bu yüzden evin reisi kadının büyük erkek kardeşidir. Akrabalık kadının soyundan geçer. Annenin kız ve erkek kardeşleri ve bunların çocuklarının hepsi bir arada otururlardı.

Ataerkil Aile

Sonsuz ve mutlak bir baba otoritesi hâkimdir. Mülkiyet babaya aittir ve hem karısı hem de çocukları üzerinde her yetkiye sahiptir. Akrabalık baba soyundan gelmektedir.

Üye Sayısına Göre Aile

Geleneksel (Geniş) Aile

Sanayi öncesi toplumlarda ve kırsal kesimde yaygın olarak görülen aile biçimidir. Bu aile biçimi, yeni kuşakların kurduğu ailelerin, büyükleriyle birlikte aynı çatı altında oturmalarıyla oluşmuştur. Aile reisi ailenin en yaşlı üyesidir. Mülkiyet aile reisine aittir.

Çekirdek (Küçük) Aile

Genel olarak sanayileşmiş toplumlarda ve kentlerde görülen bir aile tipidir. Sadece anne, baba ve eğer varsa evlenmemiş çocuklardan oluşur. Üye sayısı azdır.

Küçük aile, kadın-erkek eşitliğine dayanır. Temeli hukuktur. Her iki tarafın hak ve görevleri yasalarla belirlenmiştir.

Küçük aile, sanayileşmenin yol açtığı bir aile biçimidir. Teknolojik gelişmelerle kadın, ekonomide etkin rol almış ve ekonomik bağımsızlık ona eşitlik yolunu açmıştır. Akrabalık hem anne hem de baba tarafına dayanırsa da akrabaların aile içindeki rolü azalmış, aile dışında kalmışlardır. Aile, kadının ve erkeğin ailesinin yanında olmayan, yeni ve bağımsız bir yerde kurulur. Tek eşlilik görülür.

Günümüzde yaşları ilerledikçe çocuklarına yakın ya da onlarla birlikte oturmayı tercih eden anne ve babalar, küçük ailenin nüfusunu arttırmakta, bu tür aileler geçici aile adını almaktadır. Anne ve babanın boşandığı ya da eşlerden birinin yaşamını yitirdiği durumlarda ise aileye tek ebeveynli aile denilmektedir.

ÖRNEK-1

İnsanlığın ilk dönemlerinden bu yana var olan aileyle ilgilenen birçok sosyolog, ailenin evrensel tek bir modeli olamayacağını belirtir. Aile kurumu zaman içinde ve kültürle göre farklılık gösterir. Örneğin İngiltere’de Viktorya Dönemi’ndeki aile içi ilişkilerde günümüzde kabul edilemez katı kurallara dayalı fiziksel cezalandırmalar, kadının ev ortamına kapatılması ve çocukların çalıştırılması söz konusuysa bugün birçok toplumda aile içi ilişkiler daha demokratikleşmiştir. Günümüzde dünya genelinde farklı toplumlarda geniş aile, çekirdek aile, tek ebeveynli aile gibi çeşitli aile türleri tanımlanmaktadır.

Bu parçada, “aile kurumu” nun hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Yetişkin üyelerin çocuklarının bakımından sorumlu olduğu
- B) Zaman içinde diğer toplumsal kurumlarla ilişkisinin zayıfladığı
- C) Modernleşmeyle birlikte bireylerin ihtiyaçlarına cevap veremediği
- D) Ortaya çıktığı zamana göre daha çok işlev yüklendiği
- E) Tarihsel süreç içinde değişim geçirse de varlığını koruduğu

(2018-AYT)

ÖRNEK-2

Geleneksel toplumlarda bireyin toplumsal konumunu belirleyen en temel unsur ailedir. Ancak modern toplumlarda toplumsal konum sadece aileden devralınmaz. Ailenin içinde bulunduğu sosyal çevre ile toplumsal sınıf, bireyin toplumsallaşma kalıplarını etkiler. Çocuklar, anne babalarının yanı sıra yaşadıkları mahalle veya topluluk içindeki kişilerin de davranış biçimlerinden etkilenirler.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine vurgu yapılmaktadır?

- A) Toplumsal bir kurum olarak aile, her toplumda aynı işleve sahiptir.
- B) Ailenin toplumsal konumu, içinde bulunduğu sosyal çevreyle ilgilidir.
- C) Toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliklerin temelini, aile kurumu oluşturmaktadır.
- D) Modernleşmeyle birlikte ailenin sosyalleşme sürecine etkisi azalır.
- E) Modern toplumlarda aile ilişkileri geleneksel toplumlara göre daha yoğundur.

(2022-AYT)

EVİLİK TÜRLERİ

Eşin Seçildiği Çevreye Göre Evlilik

Endogami (İçten Evlilik)

Evlenecek kişi eşini kendi grubundan seçer. Kabile benzeri topluluklarda kabile içi evlilikler olur. Hindistan’ın kast sistemi ve Avrupa aristokrasisinde görülür. Bu evlilik grubun düzeninin sağlanması, prestij ve statünün korunması, aile bağlarının güçlendirilmesi ve sürekli kılınması amacıyla yapılır.

Egzogami (Dıştan Evlilik)

Grubun dışından evlenme şeklidir. Klan ailesinde klan dışından evlenme görülür. Bunun amacı bir toplumun çeşitli grupları arasında akrabalık yolu ile iletişim ve iş birliği sağlamaktır.

Eş Sayısına Göre Evlilik

Tek Eşle Evlilik (Monogami)

Erkeğin ya da kadının tek eşle evlenmesidir.

Çok Eşle Evlilik (Poligami)

Çok eşle evlilik iki türlü yapılmaktadır. **Polijini** bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi, **poliandri** bir kadının birden çok erkekle evlenmesidir.

Eşlerin Yerleşim Yerlerine Göre Evlilik

Patrilokal

Evli çiftlerin erkeğin ailesiyle oturmasıdır. Geleneksel tarım toplumlarında görülen bir evlilik türüdür. Evlenen erkekler ailesiyle birlikte oturur. Mallar ortak kullanılır.

Matrilokal

Evli çiftlerin kadının ailesiyle oturmasıdır. Klan toplumlarında görülen bir evlilik türüdür. Toplumumuzda iç güveyi diye tanımlanmaktadır.

Neolokal

Evli çiftlerin ayrı bir evde oturmasıdır. Sanayileşmeyle birlikte geniş ailenin çözülmesi sonucu daha çok şehirlerde görülmektedir. Evlenen çiftler baba evinden ayrılır, yeni bir ev kurarlar ve orada yaşarlar.

Bilokal

Evli çiftlerin geçici sürelerle kadının ya da erkeğin ailesinin yanında oturmasıdır. Göçebe toplumlarda görülür.

ÖRNEK-3

- Bir kişinin birden fazla kişiyle evlenmesine “poligami” denir.
- Bir kişinin tek bir kişiyle evlenmesine “monogami” denir.

Bu parçadaki evlilik sınıflandırması aşağıdakilerden hangisine göre yapılmıştır?

- A) Eşlerin yerleşim yerine
- B) Gücün dağılımına göre
- C) Eş sayısına göre
- D) Bir arada yaşayan kişi sayısına göre
- E) Eşin seçildiği gruba göre

ÖRNEK-4

Günümüzde evlilik genellikle tek eşlidir. Evlenecek çiftler okulda, iş yerinde ya da farklı sosyal ortamlarda tanışmaktadır. Evlenen çiftler her iki eşin aile çevresinden ayrı bir yerde yaşamaktadır.

Bu parçada sırasıyla hangi evlilik türlerinden söz edilmektedir?

- A) Poligami - Egzogami - Neolokal
- B) Monogami - Endogami - Matrilokal
- C) Poligami - Polijini - Patrilokal
- D) Monogami - Egzogami - Neolokal
- E) Monogami - Polijini - Matrilokal

BOŞANMA

Boşanma, yasal yollarla kurulmuş bir evlilik ilişkisinin, yine yasal biçimde ortadan kalkmasıdır. Ailenin, toplumun temel birimi olarak görülmesi aileyi koruyucu ve boşanmayı zorlaştıran önlemler alınmasına yol açmıştır.

Günümüzün sanayileşmiş toplumlarında ise boşanma oranları hızla artmaktadır. Bu durumun temel nedeni, geleneksel aileden farklı olarak ekonomik bağların ve geleneksel değer yargılarının giderek zayıflamasıdır.

Boşanmanın ortaya çıkardığı en önemli sorun çocukların bakımıdır. Anne ya da babanın yokluğu ve ayrılmanın yarattığı toplumsal, ekonomik ve psikolojik sorunlar, çocuğun kendisinden beklenen davranışları öğrenmesini engelleyebilir.

Boşanma, eşler üzerinde de olumsuz etkiler yapabilir. Boşanmadan sonra eşler hem ekonomik hem de toplumsal birtakım sorunlarla karşılaşabilirler.

ATATÜRK'ÜN KADIN HAKLARINA VERDİĞİ ÖNEM

Cumhuriyet kurucusu Atatürk, kadınların ikincil konumda olması gibi insan haklarına aykırı olan yaklaşımı reddetmiş, kadının sosyal ve siyasal haklarını kazanmasının öncüsü olmuştur.

1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile dinsel eğitim yerine çağdaş ve bilimsel eğitim anlayışına geçilmiş, kadının eğitim imkânlarından geniş ölçüde yararlanmasını sağlamıştır.

Türk Medeni Kanunu'nun 1926'da çıkarılmasıyla kadın hakları hukuksal bir temele dayandırılmıştır. Dolayısıyla kadın aile içinde kocasıyla aynı haklara sahip olmuştur.

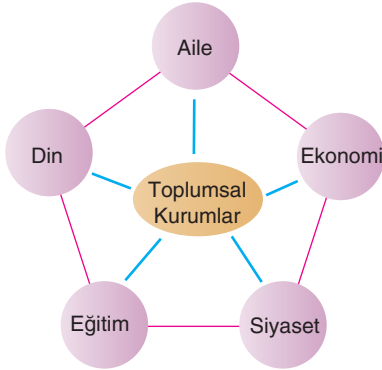
1930 yılında kadınlara belediye seçimlerinde, 1934 yılında ise milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.

1. Aile kurumu içinde nesil devam eder, bireylerin maddi ve manevi ihtiyaçları karşılanır ve birey sosyalleşir; din kurumu bireyin inanma ihtiyacını karşılar; ekonomi kurumu sınırsız insan ihtiyaçlarını sınırlı kaynaklarla karşılamaya çalışır; siyaset kurumu bireylerin bir arada düzenli yaşamalarını sağlar; eğitim kurumu ise bireyin meslek bulmasına, akılcı ve bilimsel düşünmesine yardımcı olur.

Bu parçada toplumsal kurumlarla ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Zamanla değişebilirler.
B) Birbiriyle karşılıklı etkileşim içindedirler.
C) Her toplumda bulunurlar.
D) Her toplumda farklı yapılanmışlardır.
E) Bireylerin ihtiyaçlarını karşılarlar.

2.

Verilen şekilden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Toplumsal kurumların insan ihtiyaçlarını giderdiğine
B) Toplumsal kurumların toplumsal kontrolü sağladığına
C) Toplumsal kurumların zamanla değişebileceklerine
D) Toplumsal kurumların karşılıklı etkileşim içinde olduklarına
E) Toplumsal kurumların toplumda sürekliliği sağladıklarına

3. Bugün özellikle sanayinin geliştiği, iş bölümünün ve uzmanlaşmanın arttığı kentlerde bireylerin çoğu bütün gün iş yerinde vakit geçirmektedir. Dolayısıyla hem dışarıda hem de evde iş yükü artan bireyler aileleriyle oturmak yerine evlendikleri insanlarla daha küçük ve şehir merkezine daha yakın bir yerde tuttıkları evlerde oturmaktadırlar.

Bu parçada bahsedilen ve eşlerin oturduğu yere göre sınıflandırılan evlilik biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Matrilokal
B) Egzogami
C) Neolokal
D) Pederşahi
E) Patrilokal

4. Bazı toplumlarda akraba içinden evlenmek tercih edilmez. Bu toplumlardaki ebeveynler bireylerin akraba içinden evlenmeleri sonucunda yeni evlenen çiftlerin anlaşamaması durumunda akrabalık ilişkilerinin zarar göreceklərini düşündükleri ve bu durumun da aile arasındaki bağları kopartacağı endişesiyle çocuklarını akraba olmayan insanlarla evlendirmeye çalışırlar.

Bu parçada açıklanan evlilik türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Endogami
B) Pederşahi
C) Neolokal
D) Egzogami
E) Poligami

5. • Matrilokal
• Patrilokal
• Neolokal

Verilen evlilik türleri aşağıdaki ölçütlerden hangisine göre sınıflandırılmıştır?

- A) Eş sayısına göre
B) Eşin seçildiği gruba göre
C) Eşlerin oturdukları yere göre
D) Otoritenin kimde olduğuna göre
E) Belli kültürlerde görülen evlilik çeşitlerine göre

6. Modernleşme ve sanayileşmeyle birlikte aile kurumu ve evlilik tipleri de değişime uğramıştır. Şehirleşme, makineleşme ve sonra da metropollerin ortaya çıkışıyla birlikte çok çocuklu ailelerin yerini tek çocuklu aileler almış, çekirdek aile denilen bir aile tipi ortaya çıkmıştır. Bu çekirdek aileler şehirlerde yaşamış, yurdun dört bir yanından gelen farklı kültürel yapıdan insanlarla tanışıp evlenmiş ve çiftler aileleriyle birlikte oturmak yerine ayrı bir evde yaşamaya başlamışlardır.

Bu parçada çiftlerin oturduğu yere göre bahsedilen evlilik türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Neolokal
B) Endogami
C) Patrilokal
D) Matrilokal
E) Poligami

7. Hümanist kuramın kurucularından biri olan A. Maslow'a göre her bireyin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları vardır. Bireylerin sağlıklı olması bu ihtiyaçların giderilmesiyle ilişkilidir. Açlık, susuzluk gibi temel ihtiyaçların yanı sıra ait olma, saygı duyma, sevmek ve sevilme gibi ihtiyaçların da giderildiği ilk yer ailedir. Bireyin bu ihtiyaçlarının giderilmesi onun sağlıklı bir kişilik oluşturması açısından oldukça önemlidir.

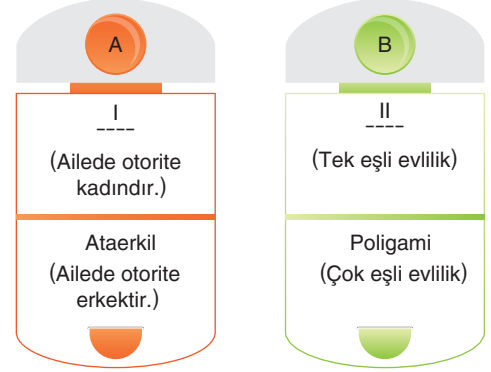
Bu parçada ailenin hangi işlevinden bahsedilmektedir?

- A) Biyolojik
B) Psikolojik
C) Ekonomik
D) Eğitim
E) Dinsel

8. Birden fazla kuşağın bir arada yaşadığı geniş aileyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi doğru değildir?

- A) Geleneksel toplumlarda görülür.
B) Aile üyeleri gelenek ve göreneklere bağlıdır.
C) Genellikle otorite en yaşlı erkek aile üyesidir.
D) Ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayanır.
E) Aile kararları demokratik şekilde alınır.

9. A şekli otoritenin kimde olduğuna göre sınıflandırılmış aile türlerini, B şekli ise eş sayısına göre sınıflandırılmış evlilik türlerini göstermektedir.

Buna göre I ve II numaralı boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

	I	II
A)	Patrilokal	Endogami
B)	Anaerkil	Monogami
C)	Matrilokal	Endogami
D)	Matrilokal	Anaerkil
E)	Endogami	Monogami

10. Avcı-toplayıcı toplumlarda erkek avcılıkla uğraşırken, kadınlar çocukların bakımı, korunması, yemek pişirmek gibi işler yapmışlardır. Bu şekilde kadının üretim etkinliklerinde öne çıkması onu aile içinde egemen duruma getirmiştir.

Bu parçada sözü edilen aile türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Geniş aile
B) Çekirdek aile
C) Anaerkil aile
D) Ataerkil aile
E) Kent ailesi

QR Code: 1065099

ÖĞRENCİ NO	YANITLAR
1	A B C D E
2	A B C D E
3	A B C D E
4	A B C D E
5	A B C D E
6	A B C D E
7	A B C D E
8	A B C D E
9	A B C D E
10	A B C D E
11	A B C D E
12	A B C D E
13	A B C D E
14	A B C D E
15	A B C D E
16	A B C D E
17	A B C D E
18	A B C D E
19	A B C D E
20	A B C D E

DİN

Sosyolojik Açıdan Din

- ✓ Din aşkın (yüce, üstün) varlığa bağlanma ve buna ait inancın gerektirdiği düşünce ve uygulamaların bütünüdür. **Din** bir inanç, ibadet ve ahlak sistemidir. Sosyolojide din, birey ve toplumla olan ilişkisi bakımından psikolojik ve sosyolojik bir olgu olarak karşımıza çıkar.
- ✓ Dine toplumsal bir olgu olarak yaklaşan sosyoloji dalı, **din sosyolojisi**dir. Din sosyolojisi, dinsel inanç yaşantısıyla toplum arasındaki karşılıklı ilişkileri inceler. Aynı zamanda dinsel grup ve cemaatleri nesnel bir bakış açısıyla açıklamaya çalışır.
- ✓ Toplumda yer alan her kurum gibi din kurumunun da yerine getirdiği toplumsal ve bireysel işlevleri vardır.
- ✓ Din bireyler arasında birleşme ve dayanışmayı artırabilir. Böylece toplumsal çözümü engelleyici bir işleve sahiptir.
- ✓ Dinsel törenler insanların psikolojik olarak rahatlamalarını ve kaygılarından uzaklaşmalarını sağlar.
- ✓ Toplumsal denetimi sağlayarak bireylere yol gösterir. İnsanların nasıl yaşamaları gerektiği konusunda birtakım öneriler sunar.

ÖRNEK-5

Durkheim'a göre her toplum uyumu sağlamak için dinî birtakım unsurları ön plana çıkarır. Dinler genellikle insanları kültürel normlara uymaya davet eder. Ayrıca din, siyasal sistemlerin iktidar sağlamak için kullandıkları unsurlardan biridir. Örneğin Orta Çağ'da krallar, "ilahî hak" ile yönettiklerini iddia ederek itaatin Tanrı'nın iradesine uymak şeklinde görünmesini sağlamıştır. Günümüzde de kimi toplumlarda siyasal liderlerin dine vurgu yaparak kendi eylemlerinin doğru ve adil olduğu imasında bulunduğu görülmektedir.

Bu parçada dinin hangi işlevine vurgu yapılmaktadır?

- A) Toplumsal dayanışmayı artırma
- B) Toplumsal kontrolü sağlama
- C) Bireyin yaşamına anlam katma
- D) Toplumsal iş bölümünü geliştirme
- E) Kültürel normları taşıma

(2016-LYS)

ÖRNEK-6

Urfa Göbekli Tepe kazısında ortaya çıkan bulgular, bazı bilim insanlarına göre, uygarlık tarihinin yeniden yazılmasını gerektirecek kadar önemlidir. Bu konudaki yaygın görüş, önce yerleşik hayata geçilip sonra ibadethanelerin inşa edilmiş olduğu yönündeydi. Ancak, bu son bulgular tam aksi yönde bir görüşü destekler niteliktedir. Buna göre, insanlar öncelikle tapınaklar inşa etmiş ve bu tapınakların çevresinde yaşamaya başlamışlardır. Daha sonra yerleşik hayata geçmeleriyle birlikte avcı toplayıcılığa dayalı üretim tarzını bırakarak tarımla uğraşmışlardır. Tapınaklar, bir çekim merkezi olduğundan nüfus bu bölgelerde artmıştır. Böylece din, insanların bir arada yaşamalarını sağlayan bir kurum işlevi görmüştür.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşamaz?

- A) Üretim tarzı, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde başat etkindir.
- B) Toplamların tarihinde üretim tarzı biçimlerinde değişiklikler yaşanmıştır.
- C) Din, yerleşik hayatın başlamasında etkili olmuştur.
- D) Toplumsal kurum olarak din ekonomiyi etkiler.
- E) Göçebe hayatın sona ermesinde inanç sistemlerinin de etkisi vardır.

(2015-LYS)

EĞİTİM

Eğitim ve Sosyal Hayat

- ✓ Eğitim bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır. Bu anlamda eğitim toplum hayatının her alanında ve bireyin yaşamı boyunca devam etmektedir. Her toplum, üyesi olan fertleri kendi idealleri, amaçları doğrultusunda yetiştirmeyi amaçlar. Bunu sağlamanın yolu eğitimidir.
- ✓ Eğitim iki şekilde gerçekleşir: İlki "örgün eğitim", ikincisi "yaygın eğitim" dir. **Örgün eğitim** kontrollü, hedefe yönelik planlı olarak okullarda yapılan eğitimidir. Toplum içinde planlamadan ve belli bir hedefe yönelmeden sosyalleşme sürecinde ortaya çıkan eğitim **yaygın eğitim** olarak kabul edilmektedir. Bazı bilgiler ve beceriler kısa sürede kazanılırken bazıları da uzun bir eğitim süreciyle elde edilir. Doktorluk, mühendislik, öğretmenlik uzun süreli eğitime örnek olarak verilebilir.

Eğitim ve Sosyalleşme

Kültürel unsurların kuşaktan kuşağa aktarılması eğitim yoluyla olmaktadır. Eğitim bireylere yaşadığı toplumun davranış kalıplarını yaşayarak edinmesini ve benimsemesini sağlar. Her birey özümseediği kültürü yeni değer ve rollerle zenginleştirerek yaşamalı, sonraki nesillere aktarmalıdır.

Eğitimin kültürlenme, kültürün devamını sağlama, toplumsal sorunları çözme gibi toplumsal işlevleri bulunmaktadır.

EKONOMİ

Ekonominin Tanımı ve Temel Kavramlar

- ✓ İnsanlar hayatlarını sürdürebilmek için sosyal, psikolojik, fizyolojik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. İhtiyaçlar sonsuzdur, buna karşılık bu ihtiyaçları karşılayacak imkân ve araçlar sınırlıdır. İşte bu dengesizlik ekonomik hayatın temelini oluşturur.
- ✓ İnsan ihtiyaçları sınırsız, kaynaklar ise kıttır. Sınırsız ihtiyaçlarla kıt kaynaklar arasındaki eşitsizliği dengelemek adına yapılan faaliyetler **ekonomik olay** adını alır.
- ✓ Toplumdaki mal ve hizmetlerin üretimini, değişimini, bölüşümünü ve tüketimini düzenleyen temel öğelerin tümüne **ekonomi kurumu** denir.
- ✓ Ekonominin temel kavramları vardır. Bunlar: İhtiyaç, mal ve hizmet.

İhtiyaç

- ✓ Sosyal, psikolojik, ekonomik ve fizyolojik olarak duyulan eksikliklerdir. İhtiyaçlar beslenme, barınma gibi bireysel; adalet, güvenlik, eğitim gibi sosyal olmak üzere ikiye ayrılır.
- ✓ İhtiyacın özellikleri şunlardır: Sınırsızdır, şiddeti farklıdır, bireye göre değişir, karşılandıkça şiddeti azalır, benzer ihtiyaçlar birbirinin yerine geçebilir, kültüre göre değişkenlik gösterir.
- ✓ İhtiyaçları belirleyen kültürel etmenler; gelir, din, aile; örf ve âdetlerdir. Rasyonel bir etkinlik olan ekonominin temelinde insan ve toplum unsurları yer almaktadır. Çünkü toplum ve insan olmadan ekonomik olayı tasarlamak mümkün değildir.

ÖRNEK-7

Sanayi Devrimi'yle insanların doğal çevreyi kontrol etme yeteneği önemli ölçüde arttı. Bu süreçte kas gücü yerini fosil yakıtla çalışan makinelerle bıraktı. Günümüzde daha çok doğal kaynak tüketilmekte ve atmosfere daha çok zararlı gaz salınmaktadır. Böylece teknolojik olanaklar kullanılarak dağlara açılan tüneller, nehirler üzerine kurulan barajlar ve petrol için okyanus tabanında yapılan sondajlarla doğaya önemli zararlar verilmektedir. Sonuçta insanların kısa vadeli maddi refaha odaklanarak yaptığı bütün bu tür faaliyetler, doğal çevrede uzun vadeli büyük zararlara neden olmaktadır.

Buna göre çevresel zararı en aza indirebilmek için aşağıdakilerden hangisi yapılmalıdır?

- Doğal çevreyi kontrol etmeye çalışmaktan vazgeçilmelidir.
- Endüstriyel teknolojilerin geliştirilmesine izin verilmemelidir.
- Doğal kaynaklara ulaşmada teknolojik olanaklar kullanılmamalıdır.
- Sanayi üretimi yerine tarımsal üretim artırılmalıdır.
- Mutlaka kâr elde etmeye yönelik üretimden vazgeçilmelidir.

(2015-LYS)

ÖRNEK-8

Mısır'da sebze ve meyve fiyatlarında yaşanan artış ve ortaya çıkan sulama sorunu, Mısırlıları evlerinin çatılarında kendi olanaklarıyla tarım yapmaya sevk ediyor. Merkezî Tarım Laboratuvarı da bu alanda yaptığı araştırmalar ve verdiği kurslarla Mısırlılara topraksız çatı tarımını öğretmeyi hedefliyor. Bu da elbette Mısırdaki yaşayan bir kişi için "ev"nin anlamını değiştiriyor. Ev artık sadece bir tüketim mekânı olmaktan çıkarak bir üretim alanına dönüşüyor. Bu durumun süreklilik kazanması hâlinde ev içerisindeki ilişkilerin, yaşam tarzlarının ve gündelik hayat alışkanlıklarının değişmesi kaçınılmazdır.

Buna göre, Mısır'da gelecekte aşağıdakilerden hangisinin gerçekleşmesi beklenebilir?

- Aile yapısının dönüşümü toplumsal çözümü tetikleyebilir.
- Ekonomik sorunlar kültürel bir değişime neden olabilir.
- Tarımsal üretim yeniden yükselişe geçebilir.
- Çatı tarımı ev içi ilişkileri ikincilleştirebilir.
- Kültürel değişim ekonomik değişimden daha hızlı ilerleyebilir.

(2016-LYS)

Mal

İnsan ihtiyaçlarını karşılayan her şeye **mal** denir. Mal üretim malı ve tüketim malı olmak üzere ikiye ayrılır. Tüketim malı da dayanıklı tüketim malı ve dayanıksız tüketim malı olmak üzere ikiye ayrılır.

Üretim Malı

Dolaylı olarak ihtiyaçları karşılayan, yeni bir malın üretiminde araç olarak kullanılan mallardır. Örneğin dikiş makinesi, makas, bıçak, hızar makinası gibi. Bazı üretim malları kullanım yeri ve amacına göre tüketim malı özelliği taşır. Örneğin elektrik aydınlanma için kullanılırsa tüketim malı, bir iş makinesini çalıştırmak için kullanılırsa üretim malı olur.

Tüketim Malı

Doğrudan doğruya ihtiyaçları karşılayan mallara **tüketim malı** denir. Gıda, giyim vb. Bir mal ihtiyaçların karşılanma sırasında hemen veya kısa sürede tüketilirse o mal **dayanaksız tüketim** malıdır. İhtiyaçların karşılanmasında kullanıma özelliğini hemen kaybetmeyen mallara **dayanıklı tüketim malı** denir.

Ekonominin Temel Unsurları

Ekonomik hayatın ana unsurları üretim, tüketim, değişim ve bölüşümdür.

Üretim

Bir malın miktarını ve yararını artırmak amacıyla; şeklinde, yapısında, yerinde ya da pazarlama zamanında değişiklik yapmak **üretim**dir.

Üretimin gerçekleşebilmesi için bazı elemanlara ihtiyaç vardır. Bu elemanlar tabiat, emek, sermaye ve teşebbüstür.

Tabiat üretim için gerekli ham maddeyi sağlar. **Emek**, insanın doğayı değiştirmek ve kendi yararına kullanabilmek için gerçekleştirdiği bilinçli çabadır. **Sermaye**, üretimin miktarını ve kalitesini artırmada kullanılan tüm araçlardır. **Girişim** ise üretim unsurlarının bir araya getirilmesidir.

Tüketim

İhtiyaçların giderilmesi amacıyla mal ve hizmetlerin faydasından yararlanmaya **tüketim** denir. Bir malın tüketilmesi o malın yok edilmesi anlamına gelmez. Kitap okumak, film seyretmek buna örnek olarak verilebilir.

Tüketimi belirleyen en önemli faktör gelir olup gelir arttıkça tüketim de artar. Toplumdaki arz-talep dengesi, reklam, moda, üretilen mal ve hizmetin kalitesi ve fiyatı, tüketicinin ait olduğu sosyal sınıf, eğitim düzeyi, inançları, örf ve âdetleri ve mesleki özellikleri tüketimi etkilemektedir.

Tasarruf ve Yatırım

Gelirin harcanmayan kısmına **tasarruf** denir. Tasarruf arttıkça yatırımlar da artar. Yatırım işsizliği engeller, üretimi artırır.

Bölüşüm

Üretim sonucunda elde edilen mal ve hizmet gelirlerinin üretime katılan ögeler arasında paylaşılmasına **bölüşüm** denir.

DİFnot

Bir ülkede bir yılda üretilen mal ve hizmetlerin para ile ifade edilen değerlerinin toplamına **millî gelir** denir. Millî gelir, üretim elemanlarının gelirinden oluşur. Üretime katılan unsurlar kendi payına düşeni alır.

Değişim

Değişim, bir malın başka bir mal veya para ile değiştirilmesidir. Değişim sayesinde malın değeri artar ve insanlar tarafından kullanılması sağlanır.

Parayla İlgili Kavramlar

Enflasyon

- ✓ Enflasyon, arz ve talep dengesizliği sonucunda ortaya çıkar. **Enflasyon** arzın talebi karşılayamadığı durumda fiyatların hızla artmasıdır.
- ✓ Arz-talep dengesizliğinin bozulmasında piyasaya ihtiyaçtan fazla para sürülmesi ve üretimin ihtiyacı karşılayamaması enflasyonun oluşmasında etkili olmaktadır.

Devalüasyon

- ✓ Millî paranın, altın ve yabancı paralara göre değerinin düşürülmesidir. Ekonomiyi canlandırmak, ticareti artırmak için devalüasyona başvurulur. Devalüasyon ithalatı sınırlar, ihracatı artırır.

Deflasyon

- ✓ Arzın talepten fazla olması durumunda görülür. Fiyatların düşmesine ve üreticilerin zarar etmesine neden olabilir.

Revalüasyon

- ✓ Millî paranın döviz ve altın karşısında değerinin artırılmasıdır.

Resesyon

- ✓ Gayri safi millî hasılanın iki veya daha fazla çeyrek periyotta arka arkaya negatif büyüme göstermesi durumudur. Ekonomide durgunluk olarak da adlandırılabilir.

Ekonomik Sistemler

Her toplum sınırsız olan ihtiyaçlarını sınırlı olan kaynaklardan karşılamak zorundadır. Bu durum ekonominin planlanmasını gerektirir. Ekonomide üç farklı sistem vardır:

Kapitalist Ekonomi Düzeni

Temel özelliği kâr elde etme arzusu, piyasa ekonomisi ve özel mülkiyet olarak sıralanabilir. Üretim ve tüketim kararları piyasalarda belirlenir ve özel mülkiyet esastır.

Sistem, kalkınmayı özel sektöre bırakmıştır. Fabrikaları işleten, yatırım yapan, toplumun refahını artıran iş adamlarıdır. Özel sektör kâr elde etme esasına göre çalıştığından rekâbet artmakta, artan rekâbet yetişmiş elemana ihtiyaç duyulmasına yol açmaktadır. Özel sektör ihtiyacı olan elemanı kendisi yetiştirir veya transfer eder.

Sosyalist Ekonomi Düzeni

Özel mülkiyet, özel teşebbüsü ve rekâbeti kabul etmeyip onun yerine kamu mülkiyetini getiren bir sistemdir.

Ekonomik hayat devlet tarafından planlanır, yürütülür ve denetlenir. Ekonomik yatırım ve üretimde öncelik toplumun çıkarları olup kâr ikinci plandadır. Devlet herkese çalışma ve gelir güvencesi vermeyi hedefler.

DİFnot

Üretim araçlarının mülkiyeti devlete aittir. Parayla sadece tüketim maddeleri alınırken birey istese de, gücü yetse de üretim mali alamaz. Devlet ekonomik düzende tek söz sahibidir.

Karma Ekonomi Düzeni

Günümüzde bazı toplumlar hem özel mülkiyet ve özel girişime yer vermekte hem de sınıflar arası gelir farkını gidermek için toplum çıkarlarının söz konusu olduğu alanlarda kamu girişimine öncelik tanımaktadırlar. Kamu girişimi ile özel teşebbüsün bir arada yürütülmesinden oluşan sisteme **karma ekonomi sistemi** denir.

Merkezi planlama örgütü, kamu sektörü için emredici, özel sektör için yol gösterici olmaktadır. Ekonomik kalkınmayı özel sektör ve kamu sektörü üstlenmiştir.

Toplum çıkarlarının gerektirdiği ve özel sektörün ilgi duymadığı, yatırım yapmadığı alanlarda devletin yatırım faaliyetleri daha fazladır.

SİYASET

Siyaset Kurumu

Siyaset sözcüğü, Arapça bir kelime olup sözlükte seyislik, ülke yönetimi gibi anlamlara gelmektedir. Siyaset kelimesi zamanla halkın bir otorite tarafından sevk ve idaresi anlamında kullanılmıştır.

Siyaset, insanları yönetme etkinliği anlamına gelir. Siyaset kamu düzenini korumak ve insanların refah ve mutluluğunu sağlamak amacıyla devletin en uygun biçimde yönetilmesidir.

Bir toplumda siyasi güç ve otoriteyi kullanan örgütlere **siyasal kurumlar** denir.

Siyasetin Temel Kavramları

Devlet

Devlet belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan, üstün bir otoriteye uyan insanların kendi istekleriyle oluşturduğu siyasi ve hukuki organizasyondur. Devletin oluşabilmesi için yurt, halk ve egemenlik gibi üç temel ögenin olması gerekir.

Ülke

Kısaca belli bir toprak parçasıdır. Her devletin var olması için mutlaka bir ülkesi olması gerekir. Devlet ülke üzerinde egemenliğe sahiptir.

İktidar

Bir toplumda egemenliği elinde bulunduranlara **iktidar** denir. İktidarlar devlet otoritesini kullanma yetkisine sahiptir.

Egemenlik

Karar verme yetkisine sahip olma, bir şeyi zorla da olsa yaptırabilen otorite ve irade anlamına gelir.

Meşruiyet

Yapılan uygulamaların, var olan sistemin hukuk yapısına, kanun ve kurallarına uygun olması anlamına gelir.

Hükûmet

Siyasi kuruluşların en önemlisi olan devlet, yönetme gücünü çeşitli kuruluş, örgüt ve kurallarla gerçekleştirir. Günümüzün gelişmiş toplumlarında, devletin gücü farklı organlar arasında dağıtılmıştır. Bunlar yasama, yargı ve yürütmedir. Bunlardan yürütme organı olan hükûmet bu görevini devlet adına gerçekleştirir.

Parlamento

Devletin yasama organıdır. Seçim yoluyla gelen milletvekilleri devlet işlerini daha iyi ve daha hızlı yürütebilmek amacıyla yeni yasalar çıkarırlar. **Parlamento**, toplumun tümünü ilgilendiren siyasal sorunlar hakkında, günümüzde en üst düzeyde siyasal çözüm yollarının üretildiği ve uygulamaya geçirildiği siyasal bir kuruluştur.

Siyasal Parti

Siyasi partilerin demokratik toplumlardaki temel amacı, bir program çerçevesinde iktidarı ele geçirmek ya da paylaşmaktır.

Eşitlik

Hukuksal alanda **eşitlik**, bedensel ve psikolojik farklılıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal, kültürel ve siyasal haklar yönünden ayırım bulunmamasını ifade etmektedir.

Özgürlük

İnsanların, doğa ve toplumun nesnel yasalarına hâkim olmaları, toplumsal gelişmeyi, amaçlı ve bilinçli olarak gerçekleştirebilmeleri, toplumun ve bireyin gelişimi için zorunlu olan bütün maddi ve manevi koşulları sağlayabilmeleri anlamına gelir.

Adalet

Herkesin hakkını verme, herkes hakkında doğru hüküm verme anlamına gelir. Adalet ancak özgürlük ve eşitliğin var olduğu yerde söz konusu olabilir.

Sivil Toplum

Siyasi otoritenin baskısından uzak, bürokratik ve askerî alanın dışında görece özgürlüğe sahip toplumsal örgütlenmelerdir.

Siyasal Yönetim Biçimleri

Siyasal yönetim belirli bir toplumsal grupta ya da ülkede yönetenlerle yönetilenler arasındaki ayrım biçimine göre oluşan yapılandırma.

Monarşi

Monarşi insanlık tarihinin bilinen en eski en çok görülen ve uzun süre uygulanan yönetim biçimidir. Egemenliğin bir kişinin elinde olması monarşi, bir grubun elinde olması ise **oligarşi** adını alır.

Aristokrasi

Devlet yönetiminin soylularının elinde olduğu yönetim biçimine **aristokrasi** adı verilir.

Teokrasi

Devlet yönetiminde egemenliği elinde bulunduran kesim din adamları ise böyle bir sisteme **teokrasi** adı verilir.

Baskıcı yönetimlerde, ekonomik alanda belirli bir grup ya da gruplara ayrıcalık tanınır. Yönetimin varlığı yönetilenlerin özgürlüklerinden vazgeçmeleriyle sağlanır. Demokratik hak ve özgürlükler söz konusu değildir. Yalnızca belirli grup ya da gruplar için adalet ve güvenlik söz konusudur. Baskıcı yönetim ya da totaliter rejim biçiminde ya da diktatörlük biçimindedir.

ÖRNEK-9

Vatikan, dünyada nüfusun en az ve **yüz ölçümü** en küçük ülkelerden biri olmasına karşın siyasi ve dinî özellikleri nedeniyle önemli bir güce sahiptir. Katolik mezhebinin ruhani lideri olan Papa, aynı zamanda Vatikan'ın da devlet başkanıdır. Papa; yasama, yürütme ve yargının da başıdır. Ülkede dinî kurallar toplumsal yapıyı, norm ve değerleri belirlemektedir.

Buna göre, Vatikan'ın siyasal yönetim şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teokrasi   B) Oligarşi   C) Monarşi
D) Aristokrasi   E) Demokrasi

(2016-LYS)

ÖRNEK-10

Modern demokratik toplumlarda; devlet ve devletin bürokratik, askerî yetki alanlarının dışında, bireylerin gönüllü olarak toplumsal müzakere, iş birliği ve katılım süreçleriyle oluşturdukları birtakım örgütlemeler vardır. Bu örgütlenmeler ne kadar yaygın ve etkinse o toplumda demokrasi de o oranda gelişmiştir.

Bu parçada aşağıdaki kavramlardan hangisinin önemi vurgulanmaktadır?

- A) Sosyal güvenlik kurumları
B) Sivil toplum
C) Toplumsal dayanışma
D) Toplumsal iş bölümü
E) Parlamento

(2015-LYS)

Demokrasi

Demokrasi, yönetsel anlamda, halkın gücüne dayanarak yönetim kurumlarının şekillendirilmesidir. Güç ve otorite tek bir kişinin veya grubun elinde değil, halkın egemenliğindedir.

Halkın gücüne dayanan iktidarlar demokratik bir yol izleyerek yönetime geçerler. Demokratik yönetimlerde toplumun bütün kesimleri örgütlenme özgürlüğüne sahiptir.

Halkın siyasal gücü doğrudan doğruya kullanması doğrudan demokrasi, temsilcileri aracılığıyla kullanması ise **temsili demokrasi** adını alır.

Demokrasinin Temel İlkeleri

Özgürlük: Bireyin maddi ve manevi gelişimini sağlamak üzere sahip olduğu hakları sınırlamadan kullanabilmesidir.

Eşitlik: İnsanların ayrıcalık yapılmadan kanunlarca tespit edilmiş olan hak ve görevlere sahip olmasıdır.

Adalet: Herkesin yasalarla tanınmış olan hakkını vermek ve herkese saygılı davranmaktır. Adaletin amacı, haklıyı haksızdan ayırmak ve haksızı eğitip topluma yeniden kazandırmaktır.

Kuvvetler Ayrılığı İlkesi: Kuvvetler ayrılığı yasama, yürütme ve yargı organları şeklinde gücün bölünmesi ilkesine dayanır.

Yasama, yürütme ve yargı organlarının tek elde toplanması baskıcı yönetimlere neden olur. Çünkü bireyler, böyle toplumlarda kendi haklarını devletlere karşı koruyacak yargı organlarından yoksundur. Oysa demokratik toplumlarda bireyler, yargı organını kullanarak yürütme organının herhangi bir uygulamasına karşı kendi haklarını koruyabilirler. Aynı zamanda bu tür bir ayrım, yasama organının, yürütme organının uygulamalarını denetlemesini sağlar.

1. Bir toplumsal kurum olarak din, sosyolojinin ele aldığı konulardan biridir. Bireysel işlevlerinin yanında toplumsal bir yönü ve işlevi de bulunan din, çağlar boyunca toplumların ortaya çıkmasında, yapılanmasında ve değişmesinde rol oynadığı için sosyolojik dinamiklerden biri olarak kabul edilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi dinin işlevlerinden biri değildir?

- A) Sahip olduğu kurallarla toplumsal kontrolü sağlama
- B) Bireylere inanca dayalı bir yaşam tarzı sunma
- C) Bireye meslek edindirme
- D) Kültürün aktarılmasında etkili olma
- E) Ortak değerleriyle toplumsal bütünleşmeyi sağlama

2. Aşağıdakilerden hangisi din kurumunun işlevlerinden biri değildir?

- A) Toplumsal birlik ve beraberliği sağlama
- B) Toplumsal sapmaları önleme
- C) Toplumsal kontrolü sağlama
- D) Toplumsal bütünleşmeyi sağlama
- E) Toplumsal anomalilere neden olma

3. Aynı dine inanan insanlar bir nevi ortak değer ve normlara sahip oldukları için daha iyi anlaşır ve hemen kaynaşırlar. Birbirlerine daha çok yardım etme eğilimi içinde olurlar.

Bu parçada dinin hangi işlevi üzerinde durulmaktadır?

- A) Toplumsal bütünleşmeyi sağlama
- B) Bireylerin inanma ihtiyacını karşılama
- C) Kültürün aktarılmasında rol oynama
- D) Toplumsal sapmaları önleme
- E) Toplumsal kontrolü sağlama

4. Eğitim kurumları; toplumsal değer ve normların bireye aktarıldığı, bireylerin bu değer ve normları içselleştirdiği yerlerdir.

Buna göre bu yargı eğitimin aşağıdaki işlevlerinden hangisiyle ilgilidir?

- A) Sosyalleştirme
- B) Bilimsel düşünciyi geliştirme
- C) Meslek edindirme
- D) Toplumsal kontrolü sağlama
- E) Akılcı düşünciyi sağlama

5. Bireyler başlangıçta ilkokulda genel bir eğitim görürler. Daha sonra ortaöğretimin ilk aşamasında ya genel eğitimlerine devam ederler ya da mesleki eğitim veren bir okulda eğitim hayatlarına devam ederler. Mesleki eğitim veren okullardan mezun olan bireyler iş hayatına erken atılırlar. Buradan mezun olan bireyler istedikleri yüksek öğretim kurumuna gitme şansına da sahiptirler. Orta öğretimden mezun olan bireyler yüksek öğretim kurumlarında ileride yapacakları meslekle ilgili eğitim görürler. Böylece buradan mezun olduktan sonra çalışıp hayatlarını kazanabilecekleri bir uğraş elde ederler.

Bu parça eğitimin aşağıdaki işlevlerinden hangisiyle ilgilidir?

- A) Sosyalleştirme
- B) Bilimsel düşünciyi geliştirme
- C) Meslek edindirme
- D) Toplumsal kontrolü sağlama
- E) Akılcı düşünciyi sağlama

6. Eğitim kurumları yalnızca öğretim veren yerler değildir. Eğitim kurumları temel derslerin yanında bireylere hipotezlere ulaşmayı, olgular arasındaki neden-sonuç bağlantısını görmeyi de öğretir.

Buna göre bu parça eğitimin aşağıdaki işlevlerinden hangisiyle ilgilidir?

- A) Sosyalleştirme
- B) Bilimsel düşünciyi geliştirme
- C) Meslek edindirme
- D) Toplumsal kontrolü sağlama
- E) Akılcı düşünciyi sağlama

7. Bir malın talebi yükselir, fakat arzı yani üretim miktarı azalırsa mal değerli hâle gelir ve fiyatı yükselir. Bir malın fiyatının yükselmesi paranın alım gücünü düşürür. Böylelikle enflasyon ortaya çıkar.

Buna göre enflasyonun ortaya çıktığı bir toplumda aşağıdakilerden hangisi görülmez?

- A) Paranın alım gücünün düşmesi
- B) Gelir dağılımında dengesizlikler
- C) Tüketimin artışı
- D) Dış borçların artışı
- E) Tasarrufların azalması

8. Demokrasi, egemenliğin halka ait olması, halkın kendi kendini yönetmesidir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi demokratik bir toplumda görülmez?

- A) Halk iradesi
- B) Soylulardan oluşan bir yönetici zümre
- C) Hukuk üstünlüğü
- D) Temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olması
- E) Seçim

9. • Bir malın üretilme miktarı
• Bir mala ihtiyaç duyulma miktarı
• Yeni bir ürün elde etme
• Bir ürün ya da hizmetten faydalanma

Verilen açıklamalarda hangi ekonomik kavram yer almamaktadır?

- A) Hizmet
- B) Arz
- C) Talep
- D) Üretim
- E) Tüketim

10. Hukuki düzen içerisinde toplumu oluşturan bireyleri yönetmek, bireyler arasındaki siyasi ilişkileri düzenlemek ve bir bütün olan toplumu bir arada tutmak aşağıdaki kurumlardan hangisinin işlevlerinden biridir?

- A) Eğitim
- B) Din
- C) Aile
- D) Siyaset
- E) Ekonomi

11. • Bir terzinin dikiş makinesi
• Bir çiftçinin traktörü
• Bir aşçının kepçesi

Verilen örnekler ekonomi kurumunda aşağıdakilerden hangisiyle tanımlanmaktadır?

- A) Sermaye
- B) Talep
- C) Arz
- D) Tüketim
- E) Üretim

12. Herhangi bir anda piyasada fiilen oluşan fiyata piyasa fiyatı denir. Piyasa fiyatı malın o andaki arz talep koşullarına göre belirlenir. Eğer bir malın talebi arzından fazla ise piyasa fiyatı yüksek, az ise düşük olur.

Buna göre bir malın piyasa fiyatı aşağıdakilerden hangisine göre belirlenir?

- A) Malın kullanım değerine
- B) Malın uzun ömürlü olup olmamasına
- C) Başka bir malın üretiminde kullanılmasına
- D) Üretim miktarı ile tüketim isteği arasındaki ilişkiye
- E) Malın kalitesine

1065100

ÖĞRENCİ NO	YANITLAR
1 0 0 0 0 0 0	1 A B C D E 11 A B C D E
2 1 1 1 1 1 1	2 A B C D E 12 A B C D E
3 2 2 2 2 2 2	3 A B C D E 13 A B C D E
4 3 3 3 3 3 3	4 A B C D E 14 A B C D E
5 4 4 4 4 4 4	5 A B C D E 15 A B C D E
6 5 5 5 5 5 5	6 A B C D E 16 A B C D E
7 6 6 6 6 6 6	7 A B C D E 17 A B C D E
8 7 7 7 7 7 7	8 A B C D E 18 A B C D E
9 8 8 8 8 8 8	9 A B C D E 19 A B C D E
0 9 9 9 9 9 9	10 A B C D E 20 A B C D E

1. Bazı toplumlarda aile az nüfuslu ise kararlar üyeleri tarafından demokratik bir şekilde alınabilir. Buna karşılık bazı toplumlarda da çok nüfuslu ve otoritenin aile üyesinin birinde olduğu şekilde de yapılabilir. Fakat ne olursa olsun aile kurumu her toplumda görülmektedir.

Bu parça toplumsal kurumlarla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini desteklemektedir?

- A) Toplumsal kurumlar bazı işlevlere sahiptir.
B) Toplumsal kurumların birindeki değişiklik diğerlerini de etkiler.
C) Toplumsal kurumlar her toplumda bulunmaları bakımından evrenseldirler.
D) Toplumsal kurumlar toplumsal kontrolü sağlarlar.
E) Toplumsal kurumlar toplumsal sürekliliği sağlarlar.

2. Bir internet haberine göre dünya genelinde ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle 70'li yıllarda ortalama evlenme yaşı 22-23 iken, 2017 yılı verilerine göre kadınların ortalama evlenme yaşı 29-30, erkeklerinki ise 32-33 civarına yükselmiştir. Bu durum da normal olarak evliliklerin azalmasına ve geç evlilik olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uzmanlara göre bu durum bireyi, iş hayatına atılmasına teşvik ediyor fakat öte yandan genç nüfusun azalmasına da neden oluyor. Genç nüfusun azalması ise toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel unsurları için büyük bir tehlike arz ediyor.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Toplumsal kurumların bireylerin ihtiyaçlarını karşılayamadığına
B) Toplumsal kurumların birindeki değişikliğin diğerlerini de etkilediğine
C) Toplumsal kurumların zamanla yok olduğuna
D) Yeni toplumsal kurumların ortaya çıktığına
E) Toplumsal kurumların toplumlarda farklı yapılandığına

3.

I.	Toplulukların yönetilmesini sağlama	Ekonomi kurumu
II.	Soyun ve neslin devamını sağlama	Aile kurumu
III.	Kaynak ve hizmetlerin üretimini ve bölüşümü sağlama	Siyaset kurumu
IV.	Meslekler için gerekli bilgi ve beceriyi sağlama	Eğitim kurumu
V.	İnanma ihtiyacını karşılama	Din kurumu

Numaralanmış olarak verilen kurumlar ve işlevlerinden hangilerinde bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) III ve V
E) IV ve V

4. Sürekli ve sınırsız insan ihtiyaçları karşısında bunların karşılanması için gerekli olan sınırlı mal, kaynak ve hizmetlerin nasıl elde edileceğini, bunların nasıl bölüşürüleceğini ve tüketileceğini yöneten kurum aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Siyaset
B) Eğitim
C) Aile
D) Din
E) Ekonomi

5. Her toplumsal kurum gibi eğitim kurumu da toplumda bazı işlevlere sahiptir.

Aşağıdakilerden hangisi eğitimin işlevlerinden biri değildir?

- A) Kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmak
B) Toplumsal norm ve değerleri gelecek nesillere aktarmak
C) Bireylerin üretim ve tüketim faaliyetlerini düzenlemek
D) Bireylere bilimsel ve mesleki bilgi birikimini aktarmak
E) Bireylere rasyonel düşünme alışkanlığı kazandırmak